

доступу: <http://www.day.kiev.ua/193778/>; Реалізація права дитини на виховання в сім'ї: Щорічна національна доповідь // Доступ: <http://www.kmu.gov.ua/sport/doccatalog/document?id=1119681>

15. Державна соціальна служба для сім'ї, дітей та молоді // Доступ: <http://www.dcssm.gov.ua/227.751.0.0.1.0.phtml>,

16. Международное исследование ценностей (World Values Survey – WSV) // Доступ: <http://www.worldvaluessurvey.org/>

17. Соціальні структури і особистість: дослідження Мелвіна Л. Кона і його співробітників / Пер. з англ. за наук. ред. В. Є. Хмелька; Київ. Міжнародний ін-т соціології. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. – 559 с.

Быстро изменяющийся мир – это не только новые информационные технологии, новые предприятия и сферы экономического развития, изменения в демографии, повышение уровня демократизации мирового сообщества, но и новая структура и качественные характеристики семьи, которая остается самым влиятельным институтом социализации новых поколений. В рамках данной статьи на основании обобщения результатов некоторых международных и национальных исследований предпринимается попытка определить, каким образом тенденции демографического развития, изменения в структуре семьи и семейных отношениях отражаются на процессе формирования личности какой с учетом этого должна быть система образования.

Ключевые слова: старение населения; сокращение количества детей; старший возраст матерей; разнообразие моделей семьи; родительская компетентность; успешность практик семейного воспитания у представителей среднего класса.

The world changing so fast is believed to be not only new information technologies, new enterprises and spheres of economical development, demographical changes, raising the level of democratization of world community, but also a new structure and qualities of a family which remains the most powerful institution of socializing of new generations. Having summarized the results of the series of international and national surveys this article attempts to identify how the demographic tendencies, changes in the structure of a family and family relationships impact on the process of formation of the personality and what changes should be made in the system of education therefore.

Key words: aging of population, reduction of the number of children, older age of mothers; variety of family models; parental competency; success of practices of family upbringing among the representatives of the middle class

А. О. Молчанова,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник
відділу виховних систем у
педагогічній освіті ППОД
НАПН України,
м. Київ

ОСОБИСТІСНИЙ КОМПОНЕНТ СИСТЕМИ ВИХОВАННЯ В ПТНЗ: СОЦІАЛЬНИЙ АСПЕКТ

У статті розглянуто соціальні вимоги до виховання особистості майбутнього фахівця, зумовлені реаліями сучасного розвитку суспільства. Схарактеризовано особистісні мотиви основних учасників навчально-виховного процесу, визначено ціннісні основи їх взаємодії.

Ключові слова: особистість, соціальна відповідальність, виховання, професійна освіта, виробництво, навчально-виховний процес.

Питання співвідношення, взаємозв'язку, взаємообумовленості особистості, освіти, праці є предметом дослідження, розуміння, осмислення протягом усієї історії розвитку наукової думки про людину, індивіда в аспекті його біологічної, видової, суспільної, соціальної сутності. Але прискорені темпи розвитку усіх напрямів життя суспільства постійно ставлять усе нові й нові питання в сфері проблеми, що розглядається, зокрема й з приводу співвідношення: професійна особистість, освіта, виробництво.

Наразі запропонована тема дослідження залишається актуальною. Відтак, *метою наукової розвідки є* визначення необхідності періорієнтування виховного процесу в ПТНЗ від суто професійних функцій до формування особистості майбутнього фахівця.

Особистість – це цілісна система інтелектуальних, соціально-культурних і морально-вольових якостей людини, котрі виражені в індивідуальних особливостях його свідомості й діяльності, які проявляються через його суспільну, соціальну сутність і є одночасно продуктом соціалізації людини як біологічної істоти. Але власне освіта, саме як система соціалізації людини, формування якостей особистості, детермінована політичними, економічними, моральними та іншими умовами життя суспільства, його поглядами, поняттями, цілями. Тому в процесі освіти й виховання власності особистості можуть набувати різний характер, спрямованість, парадигму [2].

У певній мірі ці загальні положення відносяться й до професійної освіти, оскільки, перш за все, вона є складовою частиною системи соціалі-

зації людини, формування особистості. За цим професійна освіта реалізує специфічний аспект цього процесу формування властивостей особистості як працівника (робітника). У ніякому разі не можна надавати даному аспекту *самодостатній* характер, вириваючи його із загального контексту освітньо-виховного призначення професійної освіти. Властивості, якості робітника – це все ті ж властивості особистості, оскільки праця як усвідомлена доцільна діяльність, загалом професійне заняття є виявом головним чином суспільної соціальної сутності людини, вони і є найбільш значущою формою самоактивізації особистості.

Все більше утверджується точка зору на освіту як соціокультурний інститут, що формує особистість як таку і вже у процесі цього розвиває в неї властивості, які характеризуються як професійні якості працівника. Можна сказати, що в цьому відношенні маємо певний «ренесанс» філософських поглядів на освіту перш за все як інструмент формування особистості у загальному смислі цього поняття.[1].

Наукоємне виробництво, що базується на використанні гнучких технологій, практично не потребувало від суб'єкта праці продуктивного уявлення, тобто мислити і діяти в інноваційному, творчому ритмі.

Поряд з такими принциповими особливостями робітників, як широкий профіль, динамізм, творчість і здатність до програмно-цільового оцінювання виробничого процесу, все чіткіше окреслюється ще одна особливість, яку можна визначити як зростаючу соціальну відповідальність за можливі наслідки помилок та прорахунків при використанні сучасних технічних засобів з їхніми потенційними руйнівними можливостями.

Необхідність зробити у професійній освіті поворот від професійно спеціалізуючих функцій, до таких, які спрямовувалися б на формування особистості, сформульовано у низці основоположних документів світової спільноти, і перш за все, у Всесвітній декларації прав людини, де підкреслювалось: «Освіта повинна бути спрямована на загальний розвиток людської особистості, на зростання поваги до прав людини та її свобод. Освіта повинна сприяти взаєморозумінню, терпимості й дружбі між усіма народами, расовими, релігійними групами, а також повинна сприяти діяльності Організації Об'єднаних Націй у збереженні миру» [1].

У зв'язку з цим виховання розглядається як першочерговий пріоритет, як органічна складова педагогічної діяльності. Актуальність полягає в тому, що виховання повинно бути інтегрованим у загальний процес навчання й розвитку.

Суспільство, ринок товарів, послуг і праці характеризується швидкими темпами змін. Стилі життя на різних рівнях – глобальному, соціуму, організаційному й індивідуальному – постійно зазнають змін, які вимагають від індивідів та організацій набуття відповідних нових знань, підходів і на-

вичок, котрі забезпечували б їх готовність до систематичних змін і здатність оволодівати новими підходами, які необхідні як у трудовому, так і соціальному житті.

Ця потреба у змінах має багаторівневий характер.

На *глобальному рівні* політичні перетворення, зниження торгових бар'єрів, збільшення значення інформаційних і комунікаційних технологій і товарів, інтернаціоналізація, а також вплив масових потоків міжнародних капіталів породжують значні можливості, але й більшу ступінь невпевності й складності та викликає потребу у нових особистих та міжособистісних навичках.

На *суспільному рівні* напруженість державних бюджетів, приватизація, дерегулювання, створення «ринкових механізмів» у сфері громадських послуг, нові форми управління, включаючи неурядові, збільшення використання ділових методів у всіх сферах життя, зростаюча дієвість «груп впливу» у суспільстві, сприйняття діяльності, яку раніше вважали за відхилення, поява стурбованості, пов'язаної з охороною оточуючого середовища, збільшення впливу прав жінок створюють для індивідів суперневизначеність, що робить затребуваними нові типи особистісної, громадянської і соціальної компетентності.

На *організаційному рівні* скорочення розмірів організацій, де централізація, передача роботи зовнішнім виконавцям, забезпечувальні партнерські та стратегічні союзи, мобільність капіталу, вплив комп'ютерів і програмного забезпечення, попит на гнучку робочу силу й мобільність персоналу, а також активізація індивідуального підприємництва, малого й середнього бізнесу вносять свій вклад у формування клімату із зростаючою невизначеністю й породжують потребу в додаткових знаннях, вміннях і навичках.

На *індивідуальному рівні* людина в робочому середовищі стикається з більшою невизначеністю з точки зору кар'єри, професійної роботи, з вірогідністю часткової або контрактної зайнятості, з посиленням територіальної мобільності, з підвищеними перспективами самостійного забезпечення зайнятості в певні періоди, зі зростаючим навантаженням на роботі, розширеною відповідальністю і стресом. Окрім того, на неї тиснуть проблемами скорочення соціального захисту з боку держави, необхідність самотійно дбати про пенсійне забезпечення, нести відповідальність за володіння майном і управління власними позиками. Як споживач вона стикається з обсягом інформації, який усе розширюється з великими ризиками за індивідуальний вибір, включаючи вибір освітніх програм [3].

Вимоги до рівня загальної освіченості випускників професійно-технічних навчальних закладів передбачають ставлення до професії; відношення до суспільства і держави; ставлення до культури у різних її напрямках;

зації людини, формування особистості. За цим професійна освіта реалізує специфічний аспект цього процесу формування властивостей особистості як працівника (робітника). У ніякому разі не можна надавати даному аспекту *самодостатній* характер, вириваючи його із загального контексту освітньо-виховного призначення професійної освіти. Властивості, якості робітника – це все ті ж властивості особистості, оскільки праця як усвідомлена доцільна діяльність, загалом професійне заняття є виявом головним чином суспільної соціальної сутності людини, вони і є найбільш значущою формою самоактивізації особистості.

Все більше утверджується точка зору на освіту як соціокультурний інститут, що формує особистість як таку і вже у процесі цього розвиває в неї властивості, які характеризуються як професійні якості працівника. Можна сказати, що в цьому відношенні маємо певний «ренесанс» філософських поглядів на освіту перш за все як інструмент формування особистості у загальному сенсі цього поняття. [1].

Наукоємне виробництво, що базується на використанні гнучких технологій, практично не потребувало від суб'єкта праці продуктивного уявлення, тобто мислити і діяти в інноваційному, творчому ритмі.

Поряд з такими принциповими особливостями робітників, як широкий профіль, динамізм, творчість і здатність до програмно-цільового оцінювання виробничого процесу, все чіткіше окреслюється ще одна особливість, яку можна визначити як зростаючу соціальну відповідальність за можливі наслідки помилок та прорахунків при використанні сучасних технічних засобів з їхніми потенційними руйнівними можливостями.

Необхідність зробити у професійній освіті поворот від професійно спеціалізуючих функцій, до таких, які спрямовувалися б на формування особистості, сформульовано у низці основоположних документів світової спільноти, і перш за все, у Всесвітній декларації прав людини, де підкреслювалось: «Освіта повинна бути спрямована на загальний розвиток людської особистості, на зростання поваги до прав людини та її свобод. Освіта повинна сприяти взаєморозумінню, терпимості й дружбі між усіма народами, расовими, релігійними групами, а також повинна сприяти діяльності Організації Об'єднаних Націй у збереженні миру» [1].

У зв'язку з цим виховання розглядається як першочерговий пріоритет, як органічна складова педагогічної діяльності. Актуальність полягає в тому, що виховання повинно бути інтегрованим у загальний процес навчання й розвитку.

Суспільство, ринок товарів, послуг і праці характеризується швидкими темпами змін. Стилі життя на різних рівнях – глобальному, соціуму, організаційному й індивідуальному – постійно зазнають змін, які вимагають від індивідів та організацій набуття відповідних нових знань, підходів і на-

вичок, котрі забезпечували б їх готовність до систематичних змін і здатність оволодівати новими підходами, які необхідні як у трудовому, так і соціальному житті.

Ця потреба у змінах має багаторівневий характер.

На глобальному рівні політичні перетворення, зниження торгових бар'єрів, збільшення значення інформаційних і комунікаційних технологій і товарів, інтернаціоналізація, а також вплив масових потоків міжнародних капіталів породжують значні можливості, але й більшу степінь невпевності й складності та викликає потребу у нових особистих та міжособистісних навичках.

На суспільному рівні напруженість державних бюджетів, приватизація, дерегулювання, створення «ринкових механізмів» у сфері громадських послуг, нові форми управління, включаючи неурядові, збільшення використання ділових методів у всіх сферах життя, зростаюча дієвість «груп впливу» у суспільстві, сприйняття діяльності, яку раніше вважали за відхилення, поява стурбованості, пов'язаної з охороною оточуючого середовища, збільшення впливу прав жінок створюють для індивідів суперневизначеність, що робить затребуваними нові типи особистісної, громадянської і соціальної компетентності.

На організаційному рівні скорочення розмірів організацій, де централізація, передача роботи зовнішнім виконавцям, забезпечувальні партнерські та стратегічні союзи, мобільність капіталу, вплив комп'ютерів і програмного забезпечення, попит на гнучку робочу силу й мобільність персоналу, а також активізація індивідуального підприємництва, малого й середнього бізнесу вносять свій вклад у формування клімату із зростаючою невизначеністю й породжують потребу в додаткових знаннях, вміннях і навичках.

На індивідуальному рівні людина в робочому середовищі стикається з більшою невизначеністю з точки зору кар'єри, професійної роботи, з вірогідністю часткової або контрактної зайнятості, з посиленням територіальної мобільності, з підвищеними перспективами самостійного забезпечення зайнятості в певні періоди, зі зростаючим навантаженням на роботі, розширеною відповідальністю і стресом. Окрім того, на неї тиснуть проблеми скорочення соціального захисту з боку держави, необхідність самостійно дбати про пенсійне забезпечення, нести відповідальність за володіння майном і управління власними позиками. Як споживач вона стикається з обсягом інформації, який усе розширюється з великими ризиками за індивідуальний вибір, включаючи вибір освітніх програм [3].

Вимоги до рівня загальної освіченості випускників професійно-технічних навчальних закладів передбачають ставлення до професії; відношення до суспільства і держави; ставлення до культури у різних її напрямках;

рівень інтелектуального, професійного і вольового розвитку; готовність до взаємодії з іншими людьми; готовність і здатність до самоосвіти й само-реалізації; відношення до здорового способу життя.

Випускник професійно-технічного навчального закладу повинен:

- розуміти сутність і соціальну значущість своєї майбутньої професії, виявляти до неї постійний інтерес, мати відчуття професійної відповідальності за результати своєї праці;

- мати уявлення про сучасний світ як духовну, культурну, інтелектуальну та екологічну цілісність; усвідомлювати себе і своє місце у суспільстві;

- знати основи Конституції держави; етичні й правові норми, які регулюють ставлення людини до людини, суспільства й природи; вміти враховувати їх при вирішенні професійних задач;

- володіти екологічною, правовою, інформаційною і комунікативною культурою;

- володіти цілісним, системним мисленням, мати широкий кругозір; бути здатним до осмислення життєвих явищ, до самостійного пошуку істини, до критичного сприйняття суперечливих ідей;

- бути гідним узяти на себе відповідальність в критичних ситуаціях, самостійно й ефективно вирішувати свої проблеми;

- бути здатним до практичної діяльності із вирішення професійних задач на виробництвах і в організаціях різноманітних організаційно-правових форм; володіти основами підприємницької діяльності і особливостями підприємництва у професійній сфері;

- вміти науково організувати свою працю, використовувати комп'ютерну техніку в полі своєї професійної діяльності;

- бути готовим до позитивної взаємодії і співробітництва з колегами;

- прагнути до постійного професійного зростання, до набуття нових знань, зокрема і в різних галузях; до самовдосконалення (самопізнання, самоконтролю, самооцінки, саморегуляції і саморозвитку); до творчої самореалізації;

- мати наукове поняття про здоровий спосіб життя, володіти вміннями і навичками фізичного вдосконалення, вести здоровий спосіб життя [6, с.51-52].

Вимоги до рівня загальної освіченості, як і до знань і вмінь, визначають склад ознак, за якими можна робити висновок про готовність випускника ПТНЗ до професійної діяльності.

Метою і результатом процесу навчання є формування й становлення особистості. Процес становлення (освіти) особистості є тривалим. У процесі становлення особистості здійснюється розвиток функціональних механізмів психіки, засвоєння соціального досвіду особистості і виховання її

типологічних властивостей. В.С. Ледньов відзначає особливий характер тривалості формування і становлення особистості, підкреслюючи, що засвоєння учнями соціального досвіду здійснюється в процесі навчання, в той час як виховання і розвиток – опосередковано. Це означає, що ефективності і найліпшого розвитку може бути досягнуто за такої побудови навчального процесу, коли той, кого навчають, стає зацікавленим у своїх професійних і суспільно значущих якостях [4].

Переважає більшість учнів ПТНЗ знаходиться в юнацькому віці (від 14 до 19 років). У біологічному плані це період завершення фізичного дозрівання, у соціальному плані – період первинної соціалізації, головним завданням якої є вибір та навчання професії, спеціальності. У цей період відмічається значна диференціація здібностей та інтересів тих, хто навчається, відбувається формування та вироблення життєвої позиції. Розумова діяльність підлітків стає активнішою, з'являється потяг до узагальнень, пошук загальних принципів і закономірностей, що стоять за окремими фактами. Широкий розумовий інтерес на даному етапі поєднуються з розкиданістю.

Висування особистості на передній план педагогічного процесу послужило заміною традиційного навчання особистісно орієнтованим, яке ґрунтується на такій організації взаємодії суб'єктів освітнього процесу, коли створюються максимально важливі умови для розвитку в учасників цього процесу здатності до самоосвіти, самовизначення, самостійності й самореалізації у побутовій сфері та сфері професійної діяльності. Основними умовами розвитку особистісно орієнтованої професійної освіти можна вважати такі:

- 1) інтеграція у світову економічну спільноту зумовила необхідність підвищення якості та рівня професійної освіти з метою встановлення конкурентоспроможності нашої освіти і відповідних документів, які підтверджують рівень кваліфікації наших спеціалістів;

- 2) зміни в економіці породили й розвинули конкурентоздатність робітників на ринку праці, привели до змін структури та видів зайнятості населення, що послужувало не тільки розвитку професійної освіти в усіх її ланках, а й зміні вимог до підготовки професійних кадрів.

У професійній освіті особистісно орієнтований підхід реалізується через:

- * створення умов для розвитку всіх суб'єктів освітнього процесу: учні, викладачі, майстри виробничого навчання, управлінський персонал;

- * розробка справжніх стимулів – мотивів соціального й професійного розвитку суб'єктів освітнього процесу, їхніх професійно важливих якостей за умов емоційної комфортності та соціальної захищеності суб'єктів освіти;

- * впровадження у освітній процес сучасних педагогічних і психологічних технологій розвитку особистості з урахуванням варіативності

освіти, спрямованої на розширення можливостей професійного самовизначення й саморозвитку;

- організацію навчального ландшафту, що передбачає диверсифікацію освітніх програм і професійних освітніх закладів з метою розробки та впровадження професійних кваліфікаційних характеристик фахівців з урахуванням корекції соціального і професійного самовизначення особистості [5].

Через те, що в реалізації процесу навчання беруть участь дві сторони – той, хто навчає, і той, кого навчають, це дозволяє розглянути особистісний компонент системи безперервної професійної освіти з двох боків.

З одного боку, така система створюється для того, щоб окрема особистість (той, хто навчається) змогла побудувати освітню траєкторію відповідно до своїх можливостей, бажань та здібностей.

З іншого боку, ця система повинна створити умови педагогу (тому, хто навчає) для свого подальшого розвитку, отримання додаткової освіти й підвищення своєї професійної майстерності.

Педагог творить не один, а разом з іншими людьми. В.О. Сухомлинський писав з цього приводу: «Усі неспокої, прикrostі та всі перемоги нашої справи впливають з того, що скульпторів маємо декілька. Це і сім'я, і особистість вчителя, і дитячий колектив, і книги, і зовсім непередбачуваний скульптор, скажімо, знайомі, з якими здружила хлопчину вулиця. Якби всі ці сили діяли як добре злагоджений оркестр, як легко творилися б люди!» [7].

В узагальненому вигляді якості, необхідні викладачу, можна згрупувати у декілька блоків:

- **мотиваційні:** переконання, соціальна активність, відчуття обов'язку;
- **професійні:** глибокі знання в сфері своєї науки, фаху, дидактику професійної школи, педагогічної психології, методики навчання;
- **особистісні:** вміння ставити педагогічні цілі й визначати завдання навчально-виховної діяльності, розвивати інтерес у тих, хто навчається, до своєї науки, предмета, вести навчання з високими кінцевими результатами, ефективно здійснювати виховну роботу; знання вікової психології, методів контролю та їх комунікативних характеристик спілкування;
- **моральні:** чесність і правдивість, простота і скромність, добро значливість, висока вимогливість до себе та до тих, кого навчаєш, справедливість у відносинах з усіма, розвинуте відчуття відповідальності. Як бачимо, особистісні й моральні якості педагога тісно переплетені й доповнюють його професійні якості. Викладач не просто «транслятор знань», а й ціленависокоосвічених й всебічно розвинутих фахівців [2].

Аналіз діяльності викладачів дозволив сформулювати головні типи взаємовідносин між викладачами й учнями:

- **стійкий позитивний** – викладачі цієї групи відзначаються педагогічною спрямованістю діяльності, широтою знань, ерудицією, глибокою майстерністю володіння предметом, гнучкістю мислення, потребою у неформальному спілкуванні з учнями;

- **пасивно-позитивний** – проявляється в нечітко вираженій емоційно-позитивній спрямованості спілкування з учнями; викладачі знаходяться у курсі справ учнів, надають їм допомогу;

- **негативний** – у викладачів виявляється схильність до наукувань; відбувається формалізація відносин з учнями; порушується педагогічне спілкування, можливі конфлікти. [4, с. 163-170]. У сучасних умовах переосмислення та перегляду цінностей проблема ціннісних орієнтацій особистості набуває особливого значення в моральному та професійному становленні учнів професійно-технічних навчальних закладів. Це зумовлено протиріччями між:

- багатьма гуманістичними традиціями української духовності й браком результативної педагогічної технології їх передачі молодшому поколінню;
- віковими потребами пошуку моральних орієнтирів учнівської молоді й недостатньою організацією цілеспрямованої виховної роботи в ПТНЗ;
- необхідністю реалізації діалогу в учбово-виховному процесі як умови формування ціннісних орієнтацій учнів і реальною наявністю монологу педагога [5].

За таких умов особливо актуальними для керівництва ПТНЗ є завдання щодо визначення стратегії, впровадження якої могло б стати адекватною відповіддю на виклики сьогодення. Трансформаційні процеси в економіці, політиці й національній самосвідомості в Україні вимагають визнання необхідності сформувати свідомого громадянина, патріота, професіонала, спроможного зміцнити й розвинути демократичну правову державу, тобто людину з притаманними їй особистісними якостями й рисами характеру, світоглядом і способом мислення, почуттями, вчинками та поведінкою, спрямованими на саморозвиток та розвиток громадянського суспільства у державі. Це стосується усіх ланок освіти, у тому числі й професійної, але виховання майбутнього громадянина-фахівця характеризується наявністю певних тенденцій, які полягають у наступному: інтеграція світової економіки в глобальну веде до відливу кваліфікованої робочої сили та інтелекту нашої до передових країн. Іде небачена глобальна трансформація ринків робочої сили, яка переміщається з виробничої сфери в сферу обслуговування. Висновки науковців свідчать, що від глобальної Людини XXI століття вимагатимуть особливої мобільності і здатності адаптуватися до швидкої зміни умов життя, зміни професій, культурного середовища [3].

Показником глобальної мобільності людини буде універсальна освіта і здатність напружуватися, рухатися, мобілізуватися і вчитися все життя. Йі умовах утвердження в державі нових форм власності і становлення рин-

кових відносин суспільство відчуває гостру потребу саме у таких фахівцях – висококваліфікованих, конкурентоспроможних, з високим рівнем загальної і професійної культури, які творчо мають вирішувати виробничі та соціально-культурні проблеми. Це передбачає зростання соціальної ролі особистості. Врахування означеного феномена дозволяє здійснювати фахову підготовку учнів ПТНЗ, використовуючи активізацію пізнавального та культурологічного мислення учня, формування його світоглядних орієнтацій шляхом розвитку особистісних якостей [5, с. 106-107].

Виховання особистості характеризується саме системою її цінностей щодо власної держави, суспільства, обраної професії, а також щодо себе та свого оточення. Це складає інтегровану якість, функції якої ми визначаємо:

- як суспільні цінності (поважання прав і свобод людини, усвідомлення громадянином своїх прав і обов'язків, почуття відповідальності тощо);
- як духовні цінності (має пізнавальну, комунікативну, регулятивну функції, прагнення виховання в учнів моральних ідеалів суспільства, любові до Батьківщини);
- як складову професійної культури (повага до обраної професії, потреба у власному професійному удосконаленні, у праці задля блага України, здатність до фахового самовизначення, завдяки чому випускники ПТНЗ можуть реалізувати себе в умовах свободи вибору і відповідальності). [5, с.115]

Вивченню цієї інтегративної якості особистості буде присвячено *подальше дослідження*.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зуев В.М. Профессиональное образование и личность / В.М.Зуев. – М., 2006. – С. 12-18.
2. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О.В.Овчарук. – К.: «К.І.С.», 2004. – 112 с.
3. Кремень В. Г. Феномен інновацій: Освіта, Суспільство, Культура: монографія / За ред. В. Г. Кременя. – К.: Педагогічна думка. – 2008. – 472 с.
4. Ломакина Т. Ю. Личностный компонент системы непрерывного профессионального образования. // Профессиональное образование и формирование личности специалиста: Научно-методич. сборник. – Москва, 2002. – С. 163-170.
5. Молчанова А. О. Аксиологічний підхід у діяльності педагогів професійно-технічних навчальних закладів / А. О. Молчанова // Аксиологічний підхід – основа формування цілісної особистості майбутнього педагога [Монографія; За заг. ред. Хомич Л. О.]. – Київ – Ніжин, 2010. – 142 с. – С. 106-107; 115.

6. Семущина Л. Г. Проблемы формирования личности специалиста и их реализация в государственном образовательном стандарте // Профессиональное образование и формирование личности специалиста: Научно-методич. сборник. – Москва, 2002. – С. 51-52.

7. Сухомлинский В. А. Вижу человека // Литературная газета. 27 сентября 1974 г.

В статье рассмотрены социальные требования к воспитанию личности будущего специалиста, обусловленные реалиями современного развития общества. Охарактеризованы личностные мотивы основных участников учебно-воспитательного процесса, определены ценностные основы их взаимодействия.

Ключевые слова: личность, социальная ответственность, воспитание, профессиональное образование, производство, учебно-воспитательный процесс.

Social demands to education of personality of future expert, which caused by realities of modern development of society considered in the article. It is characterized the personal motives of main participants of scientifically-educational process, defined the valuable bases and its interaction.

Key words: personality, social responsibility, education, vocational training, production, scientifically-educational process.

УДК 371.1:172.13

Л. І. Тимчук,

кандидат педагогічних наук,
молодший науковий співробітник
відділу виховних систем у
педагогічній освіті ППОД
НАПН України,
м. Київ

СОЦІАЛЬНО-ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Стаття присвячена спрямованості змін ціннісної системи в умовах трансформації суспільства. У статті висвітлено розвиток поглядів на концепції видатних діячів, науковців щодо розвитку ціннісної системи суспільства та визначено ціннісно-соціальні пріоритети освіти XXI століття